

GURBAI SÁNDOR

„A Bizottság aggodalmát fejezi ki...”: ENSZ ajánlások a magyar kormány számára a fogyatékossgal élő személyek jogait illetően

I. Bevezetés

Az ENSZ Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (a továbbiakban: Bizottság), 2012. szeptember 20–21-én vizsgálta Magyarország országjelentését, amelyben a kormánynak arról kellett beszámolnia, hogy milyen intézkedéseket tett a Fogyatékossgal Élő Személyek Jogairól szóló ENSZ Egyezményben (a továbbiakban: Egyezmény) meghatározott kötelezettségek teljesítése érdekében.

Az Egyezményt és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyvet az ENSZ Közgyűlése 2006. december 13-án fogadta el New Yorkban. Az országgyűlés 2007. június 25-én, ellenszavazat és tartózkodás nélkül elfogadta az Egyezmény és a Fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvényt,¹¹ amely komoly elkötelezettséget jelent a fogyatékossgal élő emberek jogainak előmozdítása, védelme és biztosítása, valamint a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása mellett. A gyors reakció azt eredményezte, hogy Magyarország Európában elsőként, a világon pedig másodikként ratifikálta az Egyezményt, amely 2008. május 3-án lépett hatályba. A Magyar Kormánynak az első jelentésében a hatálybalépést követő két év során megvalósított implementációról kellett beszámolnia.

A kormány jelentésével párhuzamosan a magyar civil társadalom is elkészítette és elküldte alternatív jelentését¹² a Bizottság számára. Ebben a jelentésben a magyar fogyatékosügyi és emberi jogi szervezetek részletekbe menően elemezték, hogy Magyarország „mennyire felel meg a vállalt nemzetközi kötelezettségeknek, a kormánynak milyen teendői vannak a jogszabályok módosítása, közpolitikák kidolgozása, akciótervek megalkotása és végrehajtása terén”¹³.

Miután tanulmányozta a kormány és a civil társadalom jelentését, a Bizottság további írásos információt kért az Egyezmény végrehajtásával

¹¹ Kihirdetve: 2007. VII. 6.

¹² Gombos Gábor et al. (szerk.): *Fogyatékos személyek jogai vagy fogyatékos jogok?*, A Magyar Civil Caucus párhuzamos jelentése az ENSZ Egyezményről. SINOSZ, MDAC, FESZT, Budapest, 2010. A dokumentum letölthető: http://www.mdac.info/sites/mdac.info/files/hungarian_crpd_alternative_report.pdf (Letöltés ideje: 2012. november 17.)

¹³ U. o. p. 5. „A jelentésről”

összefüggésben,¹⁴ majd a Bizottság és a kormány képviselőjében megjelent delegáció tagjai között konstruktív párbeszéd zajlott Genfben. Ennek során a kormány beszámolt az Egyezmény implementációjáról, a Bizottság tagjai kérdéseket tettek fel és a kormánydelegáció válaszokat adott. 2012. szeptember 27-én a Bizottság elfogadta záró észrevételeit, amelyekben ajánlásokat fogalmazott meg a Magyar Kormány számára. Jelen írás célja, hogy az Egyezmény néhány, kiemelten fontos cikkével összefüggésben felvillantsa a Bizottság álláspontját, aggályait és ajánlásait.

II. Pozitív aspektusok

A Bizottság záró észrevételeinek felvezetéseként gratulációját fejezte ki, amiért Magyarország Alaptörvényében explicit módon megjelent a fogyatékoságon alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalma.¹⁵ Megelégedéssel fogadta a Bizottság a 2007–2013. évekre vonatkozó Új Országos Fogyatékosügyi Program és az új Országos Fogyatékosügyi Program végrehajtásának 2007–2010. évekre vonatkozó középtávú intézkedési tervéről szóló 1062/2007. (VIII. 7.) Korm. határozat elfogadását, valamint a fogyatékoság főáramba helyezését további kormányzati politikákban.¹⁶ A Bizottság üdvözölte, hogy az Egyezményt a Magyar Közlönyben Braille-írással, jelnyelven és könnyen érthető formában is közzétették,¹⁷ továbbá dicséretét fejezte ki a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról szóló 2009. évi CXXV. törvény elfogadásáért.¹⁸

III. Aggályok és ajánlások

Miután a Bizottság méltatta Magyarországnak az Egyezmény végrehajtása során tett pozitív lépéseit, aggályait fejezte ki, és ajánlásait fogalmazta meg az általános alapelvek és kötelezettségek, valamint a különleges jogok és kötelezettségek vonatkozásában. Amint azt a bevezetés sorában már említettük, jelen elemzés – figyelemmel a tartalmi korlátokra – nem reflektál a Bizottság minden egyes megállapítására, ami természetesen nem jelenti azt, hogy az itt görcső alá nem vett ajánlások kevésbé lennének jelentősek, mint azok, amelyeket – elsősorban különös aktualitásuknál fogva – röviden elemzünk.

¹⁴ List of issues (CRPD/C/HUN/Q/1/Add.1). A dokumentum letölthető: http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRPD/8thSession/CRPD-C-HUN-Q1_en.doc (Letöltés ideje: 2012. november 17.)

¹⁵ ENSZ Fogyatékosággal Élő Személyek Jogainak Bizottsága Záró Észrevételei (CRPD/C/HUN/CO/1), Magyarország, 5. bekezdés. A dokumentum letölthető: http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRPD/8thSession/CRPD-C-HUN-CO-1_en.doc (Letöltés ideje: 2012. november 17.)

¹⁶ Uo. 6. bekezdés.

¹⁷ Uo. 7. bekezdés.

¹⁸ Uo. 8. bekezdés.

III.1. A fogyatékossgal élő személyek definíciója

Az Egyezmény 1. cikke olyan definíciót ad a fogyatékossgal élő személyekre vonatkozóan, amely a preambulum e) bekezdésében gyökerezik, és amely hangsúlyozza, hogy „[a] fogyatékossgal változó fogalom, továbbá hogy a fogyatékossgal élő személyek és az attitűdbeli, illetve a környezeti akadályok kölcsönhatásának következménye, amely gátolja őket a társadalomban való teljes és hatékony, másokkal azonos alapú részvételben”. Erre való tekintettel az Egyezmény 1. cikke példalózó jellegű felsorolást ad arra nézve, hogy kit is kell fogyatékossgal élő személynek tekinteni, egyúttal explicite ide sorolja a pszicho-szociális fogyatékossgal (pszichiátriai betegséggel) élő személyeket, és kiemeli, hogy a személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását – a károsodással együtt – számos akadály korlátozhatja.

Ezzel szemben a magyar jogi szabályozás nem ismeri el a pszicho-szociális fogyatékossgal élő embereket fogyatékossgal élő személyeként és a fogyatékossgal élő személyeket pusztán a károsodásuk alapján definiálja. A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény 4. paragrafusa például akként szabályoz, hogy „fogyatékos személy: az, aki érzékszervi – így különösen látás-, hallásszervi, mozgásszervi, értelmi képességeit jelentős mértékben vagy egyáltalán nem birtokolja, illetőleg a kommunikációjában számottevően korlátozott, és ez számára tartós hátrányt jelent a társadalmi életben való aktív részvétel során”.

A Bizottság aggodalommal jegyzi meg, hogy a magyar jogi szabályozásban megjelenő fogyatékossga és a fogyatékossgal élő emberekre vonatkozó definíciók nem azon akadályokra helyezik a hangsúlyt, amelyekkel a fogyatékossgal élő emberek szembesülnek, hanem sokkal inkább az egyén károsodására. A Bizottság aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy az ilyen jellegű meghatározások nem foglalnak magukban minden fogyatékossgal élő személyt, ideértve a pszicho-szociális fogyatékossgal élő embereket.¹⁹

A Bizottság javasolja, hogy a magyar kormány használja fel a fogyatékossgal élő emberek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló, 1998. évi XXVI. törvény közeledő felülvizsgálatát annak érdekében, hogy biztosítsa annak az Egyezményvel való teljes összhangját; tükrözze a fogyatékossgal emberi jogi alapú megközelítését, amint azt az Egyezménybe beépítették; valamint építsen be a fogyatékossgal emberi jogi megközelítésében szilárdan gyökerező és minden fogyatékossgal élő személyt, így a pszicho-szociális fogyatékossgal élő embereket is magában foglaló, fogyatékossga és a fogyatékossgal élő személyekre vonatkozó inkluzív definíciót.²⁰

¹⁹ Uo. 10. bekezdés.

²⁰ Uo. 12. bekezdés.

III.2. A fogyatékossgal élő személyek és szervezeteik bevonása az őket érintő folyamatokba

Az Egyezmény 4(3) cikkével összefüggésben a Magyar Fogyatékosügyi Caucus 2012. április 2-án arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy „a magyar kormány nem vonja be hatékonyan a fogyatékossgal élő személyeket és képvisleti szervezeteiket a fogyatékossgal összefüggő politikák kialakításába. Nem létezik sem megfelelő, sem rendszeres konzultációs mechanizmus, amely lehetővé tenné a fogyatékossgal élő emberek és képvisleti szervezeteik számára, hogy hatékonyan befolyásolják a fogyatékossgal összefüggő politikák formálását...”²¹

A Bizottság sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy a fogyatékossgal élő személyek és az őket képviselő szervezetek nem vesznek részt megfelelő módon a fogyatékossgal összefüggő jogszabályok és politikák, valamint egyéb döntéshozatali folyamatok – az Egyezmény 4(3) cikkében megfogalmazottak szerinti – felülvizsgálatában és kialakításában, ami nem áll összhangban az Egyezmény 4(3) cikkében megkívánt kötelezettségekkel. A Bizottság továbbá sajnálatát fejezi ki a miatt a tény miatt is, hogy fogyatékossgal élő személyek magyar képvisleti szervezetei nem vettek részt a konstruktív párbeszédben.²²

A Bizottság javasolja, hogy a részes állam tegyen hatékony intézkedéseket annak érdekében, hogy egyeztessen, és aktívan vonja be képvisleti szervezeteiken keresztül a fogyatékossgal élő személyeket, ideértve a fogyatékossgal élő gyermekeket és nőket, a közügyeket érintő döntéshozatali eljárások tervezésébe, végrehajtásába és ellenőrzésébe, minden szinten és különösen az őket érintő ügyekben. A részes állam biztosítson ésszerű és reális időkeretet álláspontjaik kialakítására, és biztosítson számukra megfelelő finanszírozást annak érdekében, hogy lehetővé váljon számukra az Egyezmény 4(3) cikkében foglalt szerepük betöltése.²³

III.3. Egyenlőség és hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség

Az Egyezménynek az egyenlőségről és hátrányos megkülönböztetéstől való mentességről szóló 5(3) cikke előírja, hogy „[a]z egyenlőség előmozdítása és a hátrányos megkülönböztetés eltörlése érdekében a részes államok minden megfelelő lépést megtesznek, így biztosítva az ésszerű alkalmazkodást”. Az Egyezmény 2. cikke értelmében pedig „[a]z ‘ésszerű alkalmazkodás’ az elengedhetetlen és megfelelő módosításokat és változtatásokat jelent, amelyek nem jelentenek aránytalan és indokolatlan terhet, és adott esetben szükségesek, hogy biztosítsák a fogyatékossgal élő személy alapvető emberi jogainak és szabadságainak a mindenkit

²¹ Hungarian Disability Caucus: Hungary – List of Issues submission, 7th session of the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities, April 2012. p. 3. A dokumentum letölthető:

<http://www2.ohchr.org/SPdocs/CRPD/7thsession/HungarianDisabilityCaucus.doc> (Letöltés ideje: 2012. november 17.)

²² CRPD/C/HUN/CO/1, i. m. (5. jegyzet) 13. bekezdés.

²³ Uo. 14. bekezdés.

megillető, egyenlő mértékű élvezetét és gyakorlását.” Ugyanezen cikk értelmében az ésszerű alkalmazkodás megtagadása a diszkrimináció egyik formája.

A magyar jogi környezet – annak ellenére, hogy a fogyatékossgal élő személyek foglalkoztatása, munkavállalása kapcsán tartalmaz az ésszerű alkalmazkodás követelményével összefüggésbe hozható előírásokat²⁴ – nem ismeri az ésszerű alkalmazkodás Egyezmény szerinti követelményét, és annak elmaradását nem sorolja a hátrányos megkülönböztetés esetei közé.

A Bizottság felhívja a részes államot, hogy tegyen lépéseket olyan jogszabályok kialakítására, amelyek kifejezetten előírják, hogy az ésszerű alkalmazkodás biztosításának elmaradása a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütköző cselekményt valósít meg.²⁵

III.4. A törvény előtti egyenlőség

Az Egyezmény 12. cikke – amely megköveteli, hogy a fogyatékossgal élő személyeket az élet minden területén másokkal azonos alapon megilletse a jog- és cselekvőképesség – kiemelt relevanciával bír a Polgári Törvénykönyv cselekvőképességi szabályozásával összefüggésben. Mind a hatályos Ptk., mind pedig az Országgyűlés előtt lévő, a Polgári Törvénykönyvről szóló T/7971. számú törvényjavaslat ismeri a cselekvőképesség korlátozását és kizárását/teljes korlátozását. Főszabály szerint, a cselekvőképtelen személy jognyilatkozata semmis, nevében gondnoka jár el.²⁶ A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2011. december 31-én 53 830 személy állt gondnokság alatt Magyarországon. Cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt állt 31 329 fő, és cselekvőképességet korlátozó gondnokság alatt 22 501 személy.²⁷

A Bizottság az Egyezmény 12. cikke kapcsán tett záró észrevételeiben egyértelműen arra hívta fel Magyarországot, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló T/7971. számú törvényjavaslatban szereplő, helyettes döntéshozatalra épülő teljesen korlátozó gondnokság intézményét szüntesse meg:

A Bizottság tudomásul veszi a tényt, hogy a részes állam erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy harmonizálja nemzeti jogszabályait az Egyezmény 12. cikkével. A Bizottság üdvözli az új Polgári Törvénykönyv előkészítésében megjelenő, a támogatott döntéshozatal biztosítására vonatkozó terveket. A Bizottság azonban aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy az új Polgári Törvénykönyv tervezete továbbra is lehetővé teszi helyettes döntéshozatali rendszer fenntartását, módosított formában. A

²⁴ Lásd A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény 15. §; A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 51. § (5) bek.

²⁵ CRPD/C/HUN/CO/1, i. m. (5. jegyzet) 16. bekezdés.

²⁶ Lásd A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 15/A. § (1) bek., és a Polgári Törvénykönyvről szóló T/7971. számú törvényjavaslat 2:22§ (1) bek.

²⁷ Központi Statisztikai Hivatal: *A gondnokság alatt állók helyzete*. Statisztikai Tükör, 2012/45. 2012. július 06. p. 1. A dokumentum letölthető: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/gondnoksag11.pdf> (Letöltés ideje: 2012. november 17.)

Bizottság továbbá aggodalmát fejezi ki amiatt is, hogy az új Polgári Törvénykönyv előkészítésének folyamata során nem született részletes és megvalósítható keret az Egyezmény 12. cikkének előírásaival összhangban lévő, a cselekvőképesség gyakorlását lehetővé tevő támogatott döntéshozatallal kapcsolatban.²⁸

A Bizottság javasolja, hogy a részes állam használja fel hatékonyan a jelen felülvizsgálati folyamatot a Polgári Törvénykönyvvvel és a kapcsolódó jogszabályokkal összefüggésben és tegyen azonnali lépéseket a gondnokság intézményétől való eltérés irányában, annak érdekében, hogy a helyettes döntéshozataltól elmozduljon a támogatott döntéshozatal felé, amely tiszteletben tartja a személy autonómiáját, akaratát és választásait, valamint teljes összhangot teremt az Egyezmény 12. cikkével. Mindez magában foglalja az egyén jogának tiszteletben tartását, hogy saját maga tájékozott beleegyezését adja vagy visszavonja az orvosi kezeléssel kapcsolatosan, hogy gyakorolja az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférési jogát, a választójogot, a házasságkötéshez való jogot, a munkához való jogot és a lakóhelye szabad megválasztásának jogát. A Bizottság javasolja továbbá a részes államnak, hogy egyeztetve és együttműködve a fogyatékossgal élő személyekkel és képviselői szervezeteikkel, nemzeti, regionális és helyi szinten egyaránt tartson képzést a fogyatékossgal élő személyek cselekvőképességének elismeréséről és a támogatott döntéshozatal mechanizmusairól, minden érintett személy számára, ideértve a közszolgálati tisztviselőket, bírákat és szociális munkásokat.²⁹

III.5. Önálló életvitel és a közösségbe való befogadás

Az Egyezmény 19. cikke értelmében „a fogyatékossgal élő személyeknek másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni” Továbbá: a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztés megelőzése céljából, valamint a közösségi életben való részvétel elősegítése érdekében az Egyezmény ezen cikke hozzáférhető és hatékony közösségi alapú szolgáltatások biztosítását írja elő.

Ezzel szemben a Központi Statisztikai Hivatal 2010-es adatai szerint 16 391 személy élt fogyatékosok otthonában, gondozóházában, és ebből mindössze 1514 fő lakóotthonban. 8775 személy élt pszichiátriai betegek otthonában, ebből mindössze 305-en laktak lakóotthonban. Ez összességében azt jelenti, hogy 23 347 fogyatékossgal élő személy élt nagy létszámú bentlakásos intézményben.³⁰ Ezen intézmények lakói – néhány kivételtől eltekintve – gondnokság alatt állnak és nem saját maguk választották meg, hogy hol és kivel szeretnének együtt élni.

Bár a kormány elfogadta a fogyatékos személyek számára ápolást-

²⁸ CRPD/C/HUN/CO/1, i. m. (5. jegyzet) 25. bekezdés.

²⁹ Uo. 26. bekezdés.

³⁰ Központi Statisztikai Hivatal: *Magyar statisztikai évkönyv, 2010*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2011. p. 125. A dokumentum letölthető: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/stat2010_nograf.pdf (Letöltés ideje: 2012. november 17.)

gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásának stratégiájáról és a végrehajtásával kapcsolatos kormányzati feladatokról szóló 1257/2011. (VII.21.) Kormányhatározatot, és az országgyűlés a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény – 2013. január 1-jén hatályba lépő – módosításával³¹ bevezette a támogatott lakhatás fogalmát, ezzel mintegy előkészítve a nagy létszámú bentlakásos intézmények kitagolását, a folyamatban részt vevő, fogyatékkal élő személyek azonban továbbra is elhelyezhetőek legfeljebb ötven fő együttélését lehetővé tevő bentlakásos intézményekben (lakócentrum).

A Bizottság tudomásul veszi, hogy a részes állam felismerte annak szükségességét, hogy a fogyatékkal élő személyek részvételét a nagy létszámú szociális intézményekben közösségi szolgáltatásokkal kell felváltani (intézménytelenítés). A Bizottság azonban aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a részes állam 30 éves időkeretet állított fel az intézménytelenítésre az erre vonatkozó tervében. A Bizottság továbbá aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a részes állam aránytalanul nagy forrásokat – ideértve az európai unió regionális alapjait – fordított a további szegregációt eredményező, nagyintézményi felújításokra, miközben a közösségi életben való részvételt támogató szolgáltatások hálózatainak felállítására elégtelen forrásokat fordít. A Bizottság aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a részes állam nem nyújt olyan elegendő és megfelelő támogató szolgáltatásokat a helyi közösségekben, amelyek lehetővé tennék a fogyatékkal élő személyek számára, hogy bentlakásos intézményekben kívül, önrendelkező életet élhessenek.³²

A Bizottság felhívja a részes államot arra, hogy biztosítson megfelelő szintű finanszírozást ahhoz, hogy a fogyatékkal élő személyek számára ténylegesen lehetővé váljon lakóhelyük másokkal azonos alapon történő, szabad megválasztásának érvényesítése; ahhoz, hogy hozzáférjenek a mindennapi életet segítő otthoni, lakhatással kapcsolatos és egyéb közösségi szolgáltatásokhoz, ideértve a személyi segítséget; és ésszerű alkalmazkodásokban részesüljenek a helyi közösségekbe való befogadásuk támogatásának céljával.³³

A Bizottság továbbá felhívja a részes államot, hogy vizsgálja felül a források, ideértve az EU regionális alapjainak elosztását, amelyeket a fogyatékkal élő személyek támogató szolgálatainak fedezetére, valamint a lakócentrumok építésére és működtetésére szánt, és hogy biztosítsa az Egyezmény 19. cikke előírásainak teljes körű érvényesülését.³⁴

³¹ 2012. évi CXVIII. törvény az egyes szociális tárgyú és egyéb kapcsolódó törvények módosításáról.

³² CRPD/C/HUN/CO/1, i. m. (5. jegyzet) 33. bekezdés.

³³ Uo. 34. bekezdés.

³⁴ Uo. 35. bekezdés.

III.6. A politikai életben és a közéletben való részvétel

Magyarország Alaptörvényének XXIII. cikk (6) bekezdése értelmében „[n]em rendelkezik választójoggal az, akit (...) belátási képességének korlátozottsága miatt a bíróság a választójogból kizárt”. Az ezen alaptörvényi rendelkezésre épülő, a választási eljárásról szóló T/8405. számú törvényjavaslat³⁵ 343. paragrafusa értelmében a Polgári Törvénykönyv olyan irányban módosul, hogy annak alapján a bíróság kizárhat a választójog gyakorlásából fogyatékossgal élő személyeket a cselekvőképességet korlátozó és kizáró gondnokság alá helyezés, valamint a gondnoksági felülvizsgálati eljárás során.

A Bizottság a 12. cikk és a 29. cikk kapcsán tett záró észrevételeiben egyértelműen arra hívta fel Magyarországot, hogy minden fogyatékossgal élő személy számára – függetlenül attól, hogy gondnokság alatt áll-e vagy sem – biztosítsa a választójog gyakorlásának lehetőségét.³⁶ Az Egyezmény 29. cikkével összefüggésben:

A Bizottság külön aggodalmát fejezi ki a részes állam új Alaptörvényének azon rendelkezése miatt, amely lehetővé teszi a bíróság számára, hogy a „korlátozott belátási képességgel” rendelkező személyeket a választójogukból kizárjon, valamint azért, mert jogszabály lehetővé teszi, hogy értelmi fogyatékossgal és pszicho-szociális fogyatékossgal élő személyeket, amennyiben cselekvőképességüktől megfosztották őket, a választójogból kizárjanak.³⁷

A Bizottság javasolja, hogy minden releváns jogszabályt vizsgáljanak felül annak biztosítása érdekében, hogy minden fogyatékossgal élő személy a fogyatékossgára, jogállására vagy lakóhelyére való tekintet nélkül rendelkezzen választójoggal, és hogy másokkal azonos alapon vehessen részt a politikai és közéletben.³⁸

III.7. Nemzeti szintű teljesítés és ellenőrzés

Az Egyezmény 33(2) cikke értelmében a részes államoknak fenn kell tartaniuk, meg kell erősíteniük, ki kell jelölniük vagy létre kell hozniuk egy független keretrendszert az Egyezmény végrehajtásának elősegítése, védelme és ellenőrzése érdekében. Ezen mechanizmusnak meg kell felelnie a Párizsi Alapelvek³⁹ előírásainak és a 33(3) cikk értelmében biztosítania kell a civil társadalom, különösen is a fogyatékossgal élő személyek és az őket képviselő szervezetek részvételét az ellenőrzési folyamatokban.

³⁵ A kézirat leadásakor a T/8405. számú törvényjavaslat zárószavazásra vár.

³⁶ A 12. cikkel összefüggésben tett, a választójog gyakorlására vonatkozó ajánlást lásd a III.4. fejezetpont alatt. „...Mindez magában foglalja az egyén jogának tiszteletben tartását, hogy saját maga (...) gyakorolja (...) a választójogot (...).”

³⁷ CRPD/C/HUN/CO/1, i. m. (5. jegyzet) 45. bekezdés.

³⁸ Uo. 46. bekezdés.

³⁹ Az emberi jogok védelmét és előmozdítását célzó nemzeti intézmények jogállásának és működésének alapelveit magában foglaló, 1993. december 20-án elfogadott 48/134. sz. ENSZ Közgyűlési Határozat.

A Fogytékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtását ellenőrző szerv felkéréséről szóló 1065/2008. (X. 14.) számú Kormányhatározat értelmében az Országos Fogytékosügyi Tanács kapta azt a feladatot, hogy „segítse, védje és ellenőrizze az egyezményben foglalt jogok biztosítását, továbbá az egyezmény szerinti kötelezettségek végrehajtását”. Az Országos Fogytékosügyi Tanácsot kormányzati és nem-kormányzati tagok alkotják és a Tanács elnöke a Kormány által kijelölt miniszter.⁴⁰ Anélkül, hogy hatályon kívül helyezték volna a 1065/2008. (X. 14.) számú Kormányhatározatot, elfogadták az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvényt, amelynek 1. § (3) bekezdése értelmében “[a]z alapvető jogok biztos tevékenysége során -- különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával -- megkülönböztetett figyelmet fordít a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogytékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére”.

A Bizottság az Egyezmény 33(2) bekezdésével összefüggésben az alábbi észrevételt és ajánlást tette:

Annak ellenére, hogy a részes állam erőfeszítéseket tett az Egyezmény végrehajtását ellenőrző mechanizmus létrehozására, a Bizottság aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy az Országos Fogytékosügyi Tanácsot jelölték ki arra, hogy mint független ellenőrző mechanizmus működjön. Ez nem felel meg a Nemzeti Intézmények Jogállásával kapcsolatos alapelveknek (Párizsi Alapelvek) és így nem felel meg az Egyezmény 33(2) cikkének sem.⁴¹

A Bizottság felhívja a részes államot, hogy hozzon létre egy, a Párizsi Alapelvekkel és az Egyezmény 33(2) cikkével összhangban lévő, független ellenőrző mechanizmust, valamint hogy biztosítsa a civil társadalom, különösen a fogytékossággal élő személyek szervezeteinek teljes körű részvételét az ellenőrzés folyamatában és keretében.⁴²

IV. Összegzés

A Bizottság, a jelen írásban elemzett jogokon és kötelezettségeken túl, aggodalmát fejezte ki a fogytékossággal élő nőkkel; a fogytékossággal élő gyermekekkel; a hozzáférhetőséggel; a fogytékossággal élő személyek szabadságával és biztonságával; a kínzástól és más kegyetlen, ember-telen vagy megalázó bánásmódtól vagy büntetéstől való mentességgel; a kizsákmányolástól, erőszaktól és visszaélésektől való mentességgel; az otthon és a család tiszteletben tartásával; az oktatással; a munkavállalással és foglalkoztatással; valamint a fogytékossággal élő emberekre vonatkozó statisztikákkal és adatgyűjtéssel kapcsolatos implementációt illetően is.

A Bizottság különös hangsúlyt fektetett a cselekvőképességgel, illetve

⁴⁰ A fogytékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény 25. § (1) és (3) bek.

⁴¹ CRPD/C/HUN/CO/1, i. m. (5. jegyzet) 51. bekezdés.

⁴² Uo. 52. bekezdés.

gondnoksággal⁴³ és a gondnokoltak választójogával⁴⁴ összefüggésben tett ajánlásaira, hiszen arra kéri Magyarországot, hogy 12 hónapon belül írásban számoljon be azokról az intézkedésekről, amelyeket az ezekben megfogalmazottaknak való megfelelés érdekében tett.⁴⁵

A Bizottság Záró Észrevételeinek megjelenését követően a Magyar Civil Caucus megkezdte azon munkáját, hogy feladat- és munkatervet dolgozzon ki az ajánlásokban megfogalmazottak elősegítésére és ellenőrzésére.

Magyarország kormánya és országgyűlése komoly feladat előtt áll az Egyezmény végrehajtását illetően, hiszen az abból fakadó kötelezettségek és a belső jogunk közötti inkonzisztenciát minél hamarabb fel kell oldaniuk. Ezt a feladatot rója a kormányra és az országgyűlésre Magyarország Alaptörvénye Q cikkének (2) bekezdése is, amelynek értelmében „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját”.

⁴³ Lásd III. 4. fejezetpont.

⁴⁴ Lásd III. 6. fejezetpont.

⁴⁵ CRPD/C/HUN/CO/1, i. m. (5. jegyzet) 56. bekezdés.